

Eenige trekken uit het leven van Christiaan Frederik Schwartz, zendeling in Oost-Indië.

<https://hdl.handle.net/1874/355705>

g. l. c.

4

EENIGE TREKKEN

UIT HET LEVEN VAN

CHRISTIAAN FREDERIK SCHWARTZ,

Zending in Oost-Indië.

TE ROTTERDAM, BIJ

M. WIJT & ZONEN.

1844.

[77]

A

Faint, illegible text covering the majority of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

De naam van dezen voortreffelijken dienaar van Christus moet reeds aan velen onzers lezers bekend zijn. Verscheidene levensbeschrijvingen in *Engeland*, *Duitschland* en *Frankrijk* zijn gewijd aan de christelijke deugden en werkzaamheden van FREDERIK SCHWARTZ, en de bewondering van *Europa* stemde met de dankbaarheid der Oost-Indiërs overeen, die in hem eenen trouwen opvolger van de Apostelen gevonden hebben. Dit leven, zoo vol van geloof, liefde en goede werken, verdient voorwaar dengenen tot voorbeeld te worden aangeboden, die Jezus Christus gelijkvormig zoeken te worden, waarom wij de voornaamste trekken uit zijn leven verhalen willen, daar ons kort bestek niet toelaat in bijzonderheden te treden.

CHRISTIAAN FREDERIK SCHWARTZ werd op den 26 October 1726 te *Sonnenberg*, in *Beijeren*, geboren. Geene enkele merkwaardige omstandigheid kenmerkte zijne eerste jaren. Zijn hart werd meer en meer vatbaar voor godsdienstige indrukken, door het opvangen der lessen van godvruchtige menschen, die zijne opvoeding leidden; doch de ligtzinnigheid der jeugd en de kwade neigingen van het menschelijke hart verstikten weldra het goede zaad van het Woord. Wij

stippen slechts aan, dat zijne moeder, die hij vroeg verloor, op haar sterfbed aan haren echtgenoot en aan haren leeraar verklaarde, dat zij haren zoon plegtiglijk aan de dienst van God gewijd had. Zonder twijfel had deze godvruchtige moeder veel voor hem gebeden, en desniettegenstaande werden hare vurige smeekingen eerst twintig jaren na haren dood verhoord. Laat ons den moed en het vertrouwen niet verliezen, wanneer de Heer het oor schijnt te sluiten voor onze gebeden; hetgeen Hij heden niet doet, zal morgen door Hem geschieden, want Hij is getrouw in zijne beloften.

De schriften van FRANKE, zoo beroemd geworden door het stichten van het Weeshuis in de stad *Halle*, werden de middelen, waarvan God zich bediende, om het hart van den jongen SCHWARTZ te treffen, die weldra bij dezen waardigen dienaar van den Zaligmaker zijn' intrek nam. Hij bestudeerde er de Oostersche talen, ten einde de proeven der Bijbels te verbeteren, welke toen te *Halle* gedrukt werden, en deze studie bragt hem op het denkbeeld van Zending in de *Indiën* te worden. In 1749 werd hij ingezegend en vertrok het volgende jaar naar de bestemming, welke hij ontvangen had.

Bij het intreden van zijne loopbaan ontmoette hij vele en gewigtige hinderpalen. Op dat tijdstip was het Evangelie, over het algemeen, in *Indië* nog onbekend, zelfs onder hen, die den naam van Christus beleden. Het Christendom, zoo als het door de Roomsche Propaganda geleerd werd, had met het ware Christendom weinig meer overeenkomst dan de

afgodendienst der aanhangers van Brama. FREDERIK SCHWARTZ zag spoedig in, dat de grootste vijanden der waarheid geenszins de Braminen, maar de Jezuiten waren. Ziehier, uit menigte anderen, eene daadzaak, welke ons getuigenis regtvaardigen zal. De meeste inwoners van een klein vlek in *Indië* hadden den wensch geuit, het Woord te mogen hooren, en beloofden eenen rijken oogst aan de Christelijke Kerk. Maar de Roomsche priester maakte van eene afwezigheid van SCHWARTZ gebruik, door den leden van zijne kudde te verklaren, dat hij hunnen kinderen den doop niet meer bedienen, noch hunne dooden begraven zou, voor dat zij den protestantschen Zending verjaagd hadden. Ook deed hij den afgodendienaars weten, dat hunne afgoden vernietigd en hunne feesten ophouden zouden, zoo zij den Zending ontvingen. Deze hatelijke lasteringen kwamen ter oore van de inlandsche regering, en SCHWARTZ werd door de vervolging genoodzaakt, dit onbearbeide veld te verlaten.

Een andere, niet minder belangrijke hinderpaal stond langen tijd zijnen vromen pogingen in den weg. De Engelsche heerschappij had zich nauwelijks in het midden der laatste eeuw op de Oost-Indische kusten gevestigd; zij was slecht gegrondvest, werd spoedig door oproer verontrust en door bloedige oorlogen bestreden. Welk eene moeilijke taak, den Vorst des vredes te moeten verkondigen te midden van opschuddingen en van wapenkreten! De stem van FREDERIK SCHWARTZ werd dikwijls door het wocste geschreeuw der inboorlingen gesmoord, die

zich met woede verdedigden tegen het juk, dat hun de willekeurige heerschers uit het Westen oplegden. En de Engelschen zelve zagen met misnoegen de werkzaamheden van den ijverigen Zendeling aan, daar zij vreesden, door pogingen tot proselyten-makerij, de godsdienstige gevoelens van het Indische volk in beweging te brengen.

Bij al die moeilijkheden moet men nog deze voegen, welke in de vooroordeelen der volksmenigte gevonden wordt. Al wie het Christelijke geloof in het Indische schierëiland aanneemt, verlaat daardoor zijne kaste, en wanneer men bij dat volk geene bijzondere kaste heeft, wordt men met den laagsten bedelaar gelijk gesteld; in één woord, men is tot niets bruikbaar. Een redeloos dier heeft, in het oog der Braminen, meer waarde dan een man, die tot geene bijzondere kaste behoort. Hieruit kan men opmaken, dat de sterkste overtuiging van de goede zaak niet altijd de bekeering ten gevolge heeft. Een grooter belang dan dat van het leven verbindt de inwoners van Indië aan hunne godsdienst, die in verband staat met hun staatkundig, burgerlijk, huiselijk welzijn, en zij hebben verhevener moed noodig, om tot het besluit te komen hunne kaste te verlaten, dan de Christenen der eerste Kerk, om bereid te zijn voor den marteldood. Men zal zich dus niet verwonderen, dat velen der Indiërs het volgende aan den Zendeling SCHWARTZ geantwoord hebben: » Wij weten dat onze afgoden niets dan houten en steenen beelden zijn; wij stemmen toe, dat onze godsdienst

een weefsel is van ongerijmde dwalingen; wij erkennen, dat de leer, die door u ons gepredikt werd, oneindig schooner, zuiverder, verhevener is dan de onze; maar de moed en de kracht ontbreken ons, om ons in het openbaar voor volgelingen van Christus te verklaren. Wij willen gelukkiger tijden verbeiden."

FREDERIK SCHWARTZ echter, door den Heiligen Geest ondersteund, en overtuigd, dat al wat den menschen onmogelijk schijnt, mogelijk is bij God, liet zich door die schijnbaar onoverkomelijke hinderpalen niet ontmoedigen. Meer dan duizend Braminen en andere inwoners, zoo schrijft hij in 1779 aan een' zijner vrienden, zien duidelijk in, dat hunne afgodendienst onnut en strafbaar is; doch zij vreezen dezelve te verzaken, daar zij zich zouden verlaten zien van al hunne betrekkingen. Dat de genadige God zich over hen ontferme en hun allen de kracht geve, de aardsche zaken te laten varen, ten einde zich geheel aan Zijne dienst toe te wijden! Wat mij betreft, hoewel deze tegenstand mij innig leed doet, zoo heb ik de zoete en troostvolle hoop, dat het rijk van God zich op eene heilrijke wijze in dit land openbaren zal. Zal ik er getuige van zijn? misschien niet; aan den Heer, en aan Hem alleen, komt het toe, den dag en het uur te bepalen. Maar ik zal eene onuitsprekelijke blijdschap ondervinden, indien mijn hemelsche Vader mij, ellendige, het voorregt schenkt van te mogen medewerken aan de bekeering van ééne afgodendienaar. De uitspraak van zijn Woord

moet, zoowel hier als elders, vervuld worden: » *De een zaait en de andere maait.* »

De verbazende werkzaamheid van SCHWARTZ en de verschillende middelen, waarvan hij zich bediende, om zielen te bekeeren, behooren tot de schoonste en grootste gebeurtenissen, die de geschiedenis des christendoms oplevert. Hij doorreisde alle plaatsen, en ging van huis tot huis den gekruisten Christus verkondigen. Wanneer de Indianen een hunner feesten vierden, ging hij midden op den weg staan, riep de menigte om zich heen, toonde haar de misdaad, welke zij in die afgodische gebruiken beging, en vermaande haar zonder uitstel het eeuwige heil aan te nemen door het bloed van den Gekruiste aangebragt. Behalve zijne bijzondere onderwijzingen, predikte hij op Zondag in drie verschillende talen, tot de Engelschen, Portugezen en Indianen; gedurende de week hervatte hij het werk van den Zondag, om deszelfs wasdom te bevorderen. Elke dag, ja elk oogenblik van zijn leven had zijne eigendommelijke werkzaamheden, moeiten en bezwaren. Zijn huis was eene voortdurend openstaande school, waar Europeanen en inboorlingen heenstroomden, om de goede boodschap der zaligheid te hooren. SCHWARTZ werd *allen alles*, in den waren zin van dit woord der Schrift; hij behoorde zich zelve niet meer; hij wijdde zich geheel, met ziel en ligchaam, in gedachten en in woorden aan de dienst van zijnen goddelijken Meester. Men moet zich verwonderen, dat een enkel menschelijk wezen zoo vele daden ten uitvoer

brengen kan, en onze laauwheid zou er een wonder in willen zien, om er niet eene oorzaak van wroeging in te vinden. Niettegenstaande bijna onoverkomelijke bezwaren, ontsloot hij in weinige jaren verscheidene bedehuizen, stichtte vele scholen, onderwees honderden Christenen, bekeerde duizenden afgodendienaars; zijne stem, zijne geest, zijne daden, zijne gebeden waren overal. Hij hield gedurende dien tijd eene uitgebreide briefwisseling met *Europa*, en door het vertrouwen dat hij inboezemde, zag hij zich dikwijls geroepen, om zich met de gewigtigste staatszaken te bemoeijen. In dat opzigt vindt men in de laatste eeuwen slechts één mensch, dien men met FREDERIK SCHWARTZ vergelijken kan: namelijk JOHANNES CALVINUS, den hervormer en wetgever van *Genève*.

Hooren wij hem, wanneer hij van zich zelve spreekt, en zijne nederigheid zal ons nog grooter toeschijnen dan zijn ijver: »Hoe grootelijks,» schreef hij, »heeft de genadige God mij bewelddadigd, en hoeveel ben ik Hem daarvoor niet verschuldigd! Maar, helaas! de woorden ontbreken mij, en ik kan slechts stamelen: Vergeef, o mijn Vader! vergeef mij mijne tallooze overtredingen, vergeef ze mij in Christus!... Mijnen eenigen troost vind ik in de onverdiende zaligheid, welke Christus, door zijn lijden en sterven, ons aangebragt heeft. Dat anderen, zoo zij willen, in zich zelve roemen, mijn eenige roem is Jezus Christus, de Gekruiste. Indien ik op eigene verdiensten bouwen moest, zoo had ik niets, dat mij voor wanhoop beveiligen kon.

Hoe ik ook streven wil om zijne geboden te houden, het voorbeeld van den Zaligmaker te volgen en door de hulp van zijnen Geest mijne kwade neigingen te overwinnen, vind ik echter niets dan onvolmaaktheid in mij, zoo dat ik mij op dit bouwvallige fondament niet zou kunnen staande houden. Maar Christus te gewinnen en in leven en sterven in Hem gevonden te worden, dit is de wensch van den Apostel Paulus en van alle ware Christenen, en ook mijne bede, tot dat mijn hart zal opgehouden hebben te slaan."

Laat ons nog eenige plaatsen uit zijne brieven over hetzelfde onderwerp aanhalen, want in de woorden van zulk eenen mensch liggen heerlijke lessen en ernstige bestraffingen tegen den rampzaligen hoogmoed! In 1784 zeide hij, » de last des ouderdoms begint mij zwaar te drukken, en de snelle afneming mijner krachten moet mij niet ontstellen. Ik weet dat ik uit mij zelve niets bezit, waardoor ik de zaligheid verdienen kan. Zoo God met mij in rekening trad, wat zou er van mij worden? Maar eeuwig' dank worde den liefderijken en genadigen Vader toegebracht, die den schuldigen mensch een zeker toevlugtsoord geopend heeft! De verlossing door Jezus Christus is de grond van mijne hoop, van mijnen vrede, van mijn leven, van mijn eeuwig geluk! Ofschoon ik diep bedorven ben, zoo reinigt het bloed van Christus mij van alle zonden en geeft rust aan mijne ziel. Hoewel ik mij zelve voor een dwalend en zondig schepsel erken, zoo gevoel ik tevens dat

de Geest van Christus mij verlicht, en mij de kracht schenkt de zonden te overwinnen. Hoewel de oordeelsdag voor mij nadert, zoo troost mij de liefde van God, en ik verheug mij dien dag te gemoet te gaan; niet als ware ik onschuldig, maar dewijl ik in genade aangenomen ben, gereinigd door het bloed van Christus. O, mijne geliefde broeders! deel aan het zoenoffer en aan de gaven van zijnen Geest te hebben, dit is het wat den waren Christen vormt, hem bemoedigt en vertroost. Daardoor vereert hij zijnen God, en mag een zalig leven verwachten. Naderen wij dan tot God door Jezus Christus. Wij mogen ons in den Heer verheugen; maar de blijdschap in God bestaat slechts bij degenen, die door zijne geestelijke weldaden gezegend zijn. Opdat men zich in de beloften van Christus verblijden moge, moet men zich naauw door het geloof met hem vereenigen en de ijdelheid der wereld vaarwel zeggen. Eene innige vereeniging met Christus is de eeuwig bron van onze blijdschap. Dan heeft men Hem van harte lief, en onze eenige lust is Hem gehoorzaam te zijn, en Hem in al zijne werken te verheerlijken. Maar indien wij, in plaats van ons vertrouwen te stellen op Christus en in zijne volmaakte regtvaardigheid, op onze eigene verdiensten steunen en den grond onzer hoop in ons zelve zoeken, dan zullen wij nimmer den waren vrede des gemoeds erlangen. Al onze werken zijn hier op aarde onvolmaakt, en al werden wij een' der Apostelen in heiligheid gelijk, zoo laten wij ons wachten het

vertrouwen in iets anders te stellen dan in het lijden en den dood van Christus.

De man derhalve, wiens dagen gekenmerkt werden door werken van liefde en gehoorzaamheid, bouwde zijne hoop niet op eigene verdiensten; en hij, die op Christus alleen zijn vertrouwen stelde, heeft in zijn leven uitgemunt door zijne onvermoeide werkzaamheid en zijnen ijver voor de zaak van Christus. Welk een welsprekend antwoord aan hen, die ons beschuldigen de zedelijke wet te vernietigen, door de prediking van het kruis!

Het schitterende en zuivere licht, dat FREDERIK SCHWARTZ alomt verspreidde, moest de oogen der blinden openen, en de wereld zelve, de afgodische en ongeloofige wereld kon niet nalaten de voortreffelijke deugden van den waardigen volgeling van Christus regt te doen wedervaren. Men kan sprekende bewijzen bijbrengen voor den diepen eerbied, welken hij in verschillende omstandigheden van zijn leven algemeen inboezemde, onder anderen, toen hem door den Engelschen gouverneur werd opgedragen, zich tot den Indischen vorst HYDER-ALI te begeven, om hem van de vredelievende oogmerken der Indische volkplanting te verzekeren. SCHWARTZ nam deze zending aan, daar dezelve, zoo als hij zelf betuigde, de uitbreiding van het Evangelie bevorderlijk wezen kon, en hij bragt buitendien tot het algemeen welzijn des lands bij, door namelijk eenen oorlog te voorkomen, welke waarschijnlijk onvermijdelijk was.

Het gedrag van SCHWARTZ werd met een goed

gevolg bekroond. HYDER-ALI geloofde het woord van eenen man, die niet liegen kon gelijk staatsmannen altijd gewoon zijn, zoodat de vrede geteekend werd. De Zendeling bleef drie maanden aan het hof van den Indischen Monarch, en besteedde dien tijd tot het instellen van eene godsdienstoefening op de wallen der citadelle, opdat het Evangelie overal, zelfs tot aan het hof van den vorst, mogt doordringen. Den dag vóór zijn vertrek bood HYDER-ALI hem eene geldbeurs aan, als een blijk van zijne welwillendheid en tevens om in zijne reisbehoefsten te voorzien; SCHWARTZ weigerde eerst dezelve aan te nemen, daar de Engelsche regering hem het noodige geld gegeven had. Op dringende bede van den Indischen Monarch nam hij de som aan, onder voorwaarde, dat hij dezelve gebruiken mogt tot oprigting van eene school voor arme Engelsche kinderen in de stad *Tanjore*. Toen hij terug kwam om verslag van zijne reis te doen, gaf hij wederom eene proef van zijne belangeloosheid. De landvoogd, tevreden dat SCHWARTZ in zijne pogingen zoo geslaagd was, wilde hem eene jaarlijksche gift van 100 Pond Sterling (*f* 1200) doen aannemen; doch de edelmoedige dienaar van Christus verzocht den Engelschen landvoogd deze som aan zijnen ambtgenoot, den Zendeling POHLE, ter hand te stellen, daar hij verzekerd was, dat POHLE dezelve tot onderhoud van eene school en van onderwijzers in de godsdienst gebruiken zou. Zijn verzoek werd ingewilligd, en de Zendelingszaak in *Indië* ontving nu jaarlijks *f* 1200 meer.

Deze proeven van belangeloosheid stijgen in waarde, wanneer men bedenkt in welke bekrompene omstandigheden FREDERIK SCHWARTZ verkeerde. Wij zullen hem over dit onderwerp het woord laten voeren in eenen brief in 1780 door hem geschreven: »Wat eene vermeerdering van loon betreft, ik zal niet gemakkelijk tot het besluit komen, het Zendelinggenootschap er over te spreken. Ik weet niet hoe ik u de zaak zal voorstellen. Dat de armoede ons in vele bezwaren brengt, is eene waarheid, echter kan ik u verzekeren, dat dezelve mij in meer dan een opzigt nuttig, was en nog is. Het komt niemand in de gedachte bij- mij het middag- of avondmaal te gaan gebruiken, zelfs verwacht men bij mij geene thee, daar iedereen weet, dat ik weinig of niets bezit. Degene, die mij komt zien, heeft slechts ten doel om zich met mij over godsdienstige onderwerpen bezig te houden, of om de scholen te bezoeken. Mijne armoede bevrijdt mij dus van vele, dikwijls onaangename bezoeken.»

Hoewel SCHWARTZ aan die ijdele bezoekers niets te geven had, zoo vervulde hij altijd de behoeften der arme weduwen en weezen. De voortdurende oorlogen, die Indië verwoestten, veroorzaakten dikwijls hongersnood. De dienaar van God voorzag dan, zoo veel als hij kon, in de behoeften der inboorlingen, ja, menigmaal zag men hem bijna alleen belast met het onderhoud van eene uitgebreide bevolking, en de liefderijke God ondersteunde hem in dit moeilijke werk.

In 1787 werd zijne nederigheid op eene groote proef gesteld, waaruit bleek dat eerzucht hem geheel vreemd was. Het feit, dat wij u willen mededeelen, is een der schoonste, waarop de geschiedenis der Christen-Zendingen zich beroemen kan.

De vorst van *Tanjore*, een kind tot zijnen vermoedelyken erfgenaam aangenomen hebbende, liet SCHWARTZ bij zich ontbieden, en zijn aangenomen kind hem overgevende, sprak hij hem dus aan: »Dit kind is mijn zoon niet meer, het is de uwe; ik vertrouw hem geheel aan u toe.» — »Het is Uwe Hoogheid bekend, antwoordde SCHWARTZ, dat ik altijd bereid ben u van dienst te zijn, indien het in mijn vermogen is; maar de taak, welke gij mij heden oplegt, is boven mijne krachten. Gij hebt een kind van negen jaren aangenomen; aan uw hof zijn verscheidene staatspartijen; zelden zou ik dit kind meer dan één- of tweemaal in de maand kunnen zien, en zou ik dan invloed op hem kunnen hebben? Ook vrees ik, dat het leven van het kind veel gevaar loopt, en dat er eene omwenteling in het land uit voortkomt. Ik raad u dus eenen anderen opvoeder voor uw kind te kiezen.» — »Wien raadt gij mij?» — »Gij hebt eenen broeder, aan wien gij dit kind toevertrouwen kunt. Hij zal zijn vader, zijn beschermer, zijn leidsman wezen; langs dien weg zult gij de dagen van uwen zoon en de rust van uw rijk verzekeren.» — Na eenige uren van overweging, volgde de Raja den raad van SCHWARTZ op, en na zijne voornaamste officieren bijeen verzameld te

hebben, sprak hij hen met de volgende woorden aan: » Volgens den raad van den Zendeling SCHWARTZ, wil ik mijnen broeder tot vader van dit kind benoemen; hij zal het land na mij regeren, tot dat mijn zoon volwassen is. Ik hoop dat de Indische volkplanting de nakoming van mijnen wil, waarvan gij getuigen zijt, niet verhinderen zal.»

Dat men in de plaats van FREDERIK SCHWARTZ eenen Jezuit stelle,» voegt een levensbeschrijver, dit feit verhalende, er bij, » dat men zich eenen Jezuit voorstelle, en hij zou deze gelegenheid hebben waargenomen, om de eerste man van een uitgebreid rijk te worden.» Maar SCHWARTZ was Zendeling in den edelsten zin des woords, en verloor nooit de drijfveer uit het oog, welke hem naar het Oostelijke gedeelte van *Azië* gevoerd had.

Indien wij dezen waardigen verkondiger van het Evangelie in zijne daden, zijne reizen, zijne gebeden volgen konden, zouden wij zien, hoe hij door God ondersteund en gezegend werd, welk eene blijdschap hij ondervond over de voorspoedige uitbreiding van het rijk van Christus onder de Indische afgodendienaars, en hoe hij dagelijks onvermoeid bezig was. Deze bijzonderheden zouden ons evenwel te ver voeren en wij moeten nog eenige ruimte overhouden, om sommige omstandigheden, die zijnen dood voorafgingen, mede te deelen:

SCHWARTZ werd in 1797 ernstig ziek, nadat hij vijftig jaren zijne bediening had waargenomen. Maar te midden zijner grootste smarten, gaf hij nooit eenig teeken van ongeduld. Toen zijn lijden hevig

klom, zeide hij: »Indien het Gods wil is, mij heden weg te nemen, dat zijn wil geschiede en zijn naam er door verheerlijkt worde!» Hoewel zijne krachten geheel uitgeput waren, verlangde hij toch dat de kweekelingen van zijne scholen en diegenen, welke de avondgodsdienst bijwoonden, volgens gewoonte in zijne kamer zich verzamelen zouden; na een lied gezongen te hebben, verklaarde hij hun in de roerendste bewoordingen een gedeelte der Schrift, en eindigde de godsdienstoefening met een vurig gebed. Daarop liet hij zich altijd een of twee hoofdstukken uit den Bijbel voorlezen, en eenige door hem aangenomen arme kinderen zongen hem een of ander lied voor.

Vele afgodendienaars kwamen hem gedurende zijne ziekte bezoeken, en hij vermaande hen hunne afgoden te verlaten en zich aan den Zaligmaker toe te wijden. Toen iemand hem een bijzonder feit uit de stad mededeelde, antwoordde hij: »Ik kan u een zeldzamer geval verhalen, namelijk, dat gij, die reeds zoo lang de goede boodschap der zaligheid gehoord hebt en de waarheid er van gevoelt, dat gij, zeg ik, nog weigert haar openlijk te belijden, en aan de wet van God te gehoorzamen; ik heb u zoo menigmaal vermaand en gebeden, dat gij u aan den Heer zoudt overgeven, maar gij hebt op mijne woorden geen acht geslagen; gij vreest het schepsel meer dan den Schepper.»

Tot den vorst van *Tanjore*, die hem ook kwam opzoeken, zeide hij: »Indien het Gode behaagt, mij van hier weg te nemen, dan heb ik slechts ééne

bede aan u, dat gij de Christenen, die in uw rijk zijn, met zachtheid wilt behandelen. Zoo zij zich slecht gedragen, zijn zij uwe straf waardig; maar indien zij zich goed gedragen, wees dan hun vader en hun beschermer . . . En hoe vurig wenschte ik dat gij zelf de afgodische eerdienst verliet, voor den eenigen waren God! Dat Hij, naar zijne groote barmhartigheid, u lust en kracht verleende om u tot den Verlosser te begeven!" Bij zijn vertrek vroeg hij hem nog, of hij den Bijbel las, en vermaande hem ernstelijk, het eeuwige heil zijner ziel niet te verwaarloozen.

Op den 3 December 1797 verlangde hij het Avondmaal te gebruiken met twee Zendelingen, die op dezelfde plaats werkzaam waren. Een der ooggetuigen schreef: »Voor dat hij het H. Avondmaal gebruikte, stortte hij zijne ziel in lange en vurige gebeden uit. Toen wij dien voortreffelijken dienaar van Christus, die sedert eene halve eeuw zijnen goddelijken Meester met getrouwheid gediend had, het bouwen op eigene verdiensten hoorden verwerpen, en hem zich voor den troon der genade als een der grootste zondaars zagen nederbuigen en uit zijnen mond vernamen, hoe hij zijne eenige hoop op de barmhartigheid van zijnen God en op het zoenoffer van zijnen Verlosser stelde, gaf hij ons een treffend bewijs van zijnen diepen ootmoed.»

De dag voor zijnen dood zeide hij tot den geneesheer, die zijne smarten trachtte te verzachten: »Waarde vriend! in den hemel kennen wij geen leed meer.» — »Dat is waar,» antwoordde de arts;

» maar wij moeten, zooveel als in ons vermogen is, medewerken tot het behoud van uw leven.» Na eenige oogenblikken zwijgens, riep SCHWARTZ met verheffing van stem uit: » O, mijn geliefde arts! er is iets, waarvoor wij beter zorg moeten dragen, namelijk ons voor te bereiden voor dat leven, *waar wij God zien zullen gelijk Hij is!*»

Op den dag van zijnen dood, den 13 Februarij 1798, toen zijne vrienden Christelijke liederen bij zijn sterfbed zongen, verhief hij eensklaps zijne stem: » O mijn God! tot hiertoe hebt Gij mij geholpen, geleid en met uwe tallooze weldaden overladen; dat uw wil nu geschieden moge! In uwe handen beveel ik mijnen geest!» Vervolgens verlangde hij dat men hem in eenen armstoel plaatsen zou; maar terwijl men hem opnam, boog hij het hoofd, zonder den minsten zucht te laten hooren, sloot de oogen en ontsliep in den ouderdom van twee en zeventig jaren. Zijn gelaat droeg het afdruksel van den vrede des Christens.

De vorst van *Tanjore* kwam van zijnen vriend nog eenmaal afscheid nemen; hij stortte heete tranen op het stoffelijke overblijfsel en liet hetzelfde met een prachtig kleed bedekken. Een der Zendingen schreef het volgende: » Wij hieven eenen treurigen lofzang aan, toen wij het lijk naar de kerk begeleidden; maar de tranen en hartstogtelijke uitboezemingen der tallooze menigte van arme menschen verdoofden onze stem.» Welk eene voortreffelijke lijkrede! en wie zou haar niet verkiezen boven die, welke bij het graf van de grooten

der aarde onder prachtvertoon wordt uitgesproken?

Twee jaren daarna liet de Raja van *Tanjore*, ter eere van hem, dien hij zijnen vader SCHWARTZ noemde, eene steenen gedenkzuil oprigten en wel aan de voeten van den predikstoel, waar hij gewoon was Christus, den Gekruiste, te verkondigen. Vervolgens rigtte de vorst een gesticht op ten gunste van vijftig Christenkinderen.

Ja, de regtvaardige laat herinneringen na, die zegeningen zijn voor het volk Gods, en ofschoon hij hier op aarde niet meer is, zoo spreekt hij nog door het voorbeeld dat hij gegeven heeft!

Zoo lang de Christelijke godsdienst in de Oostelijke streken van *Azië* bestaan zal, zal de naam van SCHWARTZ met dankbaarheid voortdurend herdacht worden, en de laatste geslachten zullen zich met eerbied buigen, wanneer zij van den hedendaagschen Apostel der Indiërs hooren spreken.
